

THEOLOGIA SYSTEMATICA

Tőkés István*

„Hiszek Szentlélekben”**

Amikor valakiről beszélünk, először megmondjuk az illető személy nevét, azután ismertetjük életét és munkásságát, leírjuk személyi tulajdonságait, illetve azt, hogy miként viszonyult szűkebb és tágabb környezetéhez. Az emberekről szóló ismertetést az teszi könnyűvé, hogy az élőket láthatjuk, míg az elhunytakról bizonyos testi képet alakíthatunk magunknak. Tehát nem forog fenn a megfoghatatlanság nehézsége.

Szentlélekről lévén szó, azzal a legyőzhetetlen akadállyal találkozunk, hogy lehetetlen a szokásos értelemben vett beszédmód. Nem beszélhetünk róla sem úgy, mint emberről, sem úgy, mint látható tárgyról, ugyanis emberi tapasztalati világunkon kívül esik. Itt különösképpen igaz a Kálvin megállapítása, hogy véges nem foghatja föl a végtelent. Sem nem látjuk, sem szorzótáblával vagy bármely magas matematikával ki nem számíthatjuk, sem egyéb módon hozzá nem férhetünk. De beszélünk mégis kell róla.

A beszéd röviden így hangzik: „Hiszek Szentlélekben”. Tehát nem azt mondjuk, hogy életrajzot közlünk, hanem ismét csak azt, hogy hiszek Szentlélekben. Hiszek, vagyis *elfogadom őt éppen úgy, amint kijelentést nyertem felőle* az ó- és újszövetségi teljes Szentírásban. Így valóban beszélhetünk és írhatunk róla, mégpedig a magunk emberi kifejezőmódjának eszközeivel, mivel nem áll rendelkezésünkre

* D. dr. Tőkés István (1917–2016) a kolozsvári Református Teológiai Fakultáson (1933–1938), Kasselen, Tübingenben és Bázelen (1938–1941) végezte teológiai tanulmányait. Ez utóbbi helyen Karl Barth és Oscar Cullmann gyakorolt rá nagy hatást. Hazatérte után püspöki titkár volt, és főiskolai lelkipásztorként szolgált. 1946 és 1973 között az Erdélyi Református Egyházkerület egyházigazgatója és előadó-tanácsosa volt. Betöltött tisztségei: egyházkerületi tanácsbíró (1947), zsinati tag és az Állandó Zsinati Tanács tagja (1948), a Teológiai Elöljáróság és a Teológiai Magántanárképző Bizottság tagja (1953), generális direktor (1957), egyházkerületi főjegyző (1974), és a nyugdíjpénztár, valamint több egyházkerületi és zsinati bizottság elnöke. 1973-tól 1983-ig volt a kolozsvári Egyetemi Fokú Egységes Protestáns Teológiai Intézet újszövetséges professzora. Az 1930-as évek közepétől induló és sokrétű tudományos munkásságáról számos önálló kötete és tanulmánya, illetve közleménye tanúskodik. Úgy magyarázta a Szentírást, mint az egyház szolgálatára elkötelezett exegéta, aki a hitvallások és a reformációi iratok fundamentumán áll. 1959–1973 között társszerkesztője, 1973-tól 1984-ig pedig főszerkesztője volt a *Református Szemlé*nek. Munkássága elismerésül a budapesti Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Kara díszdoktori címmel tüntette ki (1996), a Magyar Köztársaság kulturális minisztériuma pedig a Károlyi-díjjal (2001). 2006-ban Pro Ecclesia díjat kapott, majd 2011-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend tisztikeresztjét, 2012-ben pedig a Magyar Érdemrend középkeresztje a csillaggal kitüntetését vehette át.

** Az itt közölt és személyes hangvételű előadást néhai Tőkés István adta át szerkesztőségünknek, hogy alkalomadtán kerítsünk sort megjelentetésére. Ennek az óhajának halála után egy évvel, pünkösöd ünnepe előtt teszünk eleget.

valami külön mennyei nyelv, amelynek segítségével a kibeszélhetetlent kibeszélhetnénk. Természetesen ez azt jelenti, hogy minden mondatunk magán hordozza az emberi beszéd fogyatékoságát és elégtelenségét.

1. Élő személy

Szentlélek Isten – élő személy. A mindennapi nyelvhasználatban, sőt az egyházi irodalomban is meggyökerezett az az egészségtelen szokás, hogy nem Szentlélekről beszélünk, hanem „a” Szentlélekről, mintha ezt mondanánk: a Péter, a György stb. Pedig itt a nyelv szabályainak alkalmazkodniuk kell a tartalomhoz. Ha valóban személlyel van dolgunk, amint erre a Kijelentés tanít, akkor jobban kell vigyáznunk a kifejezési formákra. A színtelen nyelvhasználat gyakran tükörképe a színtelen gondolkodásnak. Álljon előttünk az apostoli hitvallás, amelyben félreérthetetlenül hangzik a tiszta tartalom: „Hiszek Szentlélekben”, és nem „a” Szentlélekben.

Szentlélek – élő személy. Senkit se zavarjon, hogy a görög nyelvű Újtestamentumban ennek egy semleges nemű szó, a *pneüma* (πνεῦμα) a megfelelője, amely végeredményben képes beszéd, hiszen magyarul ezt jelenti: *szél, lehelet*. Nyilvánvaló, hogy Szentlélek nem szél, sem lehelet. A szavak arról tanúskodnak, hogy éppoly láthatatlan, megfoghatatlan és valóságos, mint amilyen bizonyos a szél és lehelet ténye. Egyszóval ragaszkodjunk szilárdan a Kijelentés igazságához, és valljuk: „Hiszek Szentlélekben” *mint élő személyben*.

A személyjelleg kizár valamennyi szokványos és elterjedt félreértést. Kizárja, hogy személytelen fogalmat vagy erőt lássunk benne. Kizárja, hogy valami finomabb lelket, vagy valami megfoghatatlan világlelket gyanítsunk benne. De éppígy kizárja, hogy a magunk átnemesült vagy akár újjászületett lelkével azonosítsuk őt. Ő nem a megtért ember újjászületett elméje, indulata vagy belső tevékenysége. Ő nem több, sem kevesebb, mint maga Isten miközöttünk és mibennünk. Nem egy második vagy harmadik Isten, hanem ugyanaz az élő Isten, aki teremtett mindeneket, aki Krisztusban testté lett, és aki Szentlelkével közöttünk marad a világ végezetéig. *Tehát az egyetlen örökkévaló Istennek éppoly létezési formája* (nem mintha forma volna!), *mint amilyen az Atya és a Fiú*.

Tetszett Istennek, hogy úgy jelentse ki magát, mint aki Atya, Fiú és Szentlélek, azaz Szentháromság-Isten. Az Atyát senki sem ismeri, hanem csak úgy, amint közénk jött a Fiúban. A Fiút senki sem ismeri, hiszen nincs közöttünk testben, hanem csak úgy, ahogyan őt megmutatja a köztünk lévő Szentlélek. Innen van, hogy a Szentírás felváltva nevezi őt az Atya Lelkének és Krisztus Lelkének. Nem mintha kettős eredete volna, hanem a közös eredet szerint egyformán Lelke az Atyának és Fiúnak (*filioque*).

Az előbbiekből nyilvánvaló, hogy Szentlélek Istenünk nem pünkösdtől létezik, hanem öröktől fogva. Kezdetben, amikor még sem ég, sem föld nem formáltatott, ő ott lebegett (újra csak képes kifejezéssel szólva) a vizek felett. Jelen van az egész Ószövetségben éppúgy, mint az Újszövetségben. A pünkösdi kitöltetés

jelként adatott, hogy higgyünk abban a Szentháromság-Istenben, aki volt, van és lesz. Jel és kép, azaz emberi kifejezésmód mindaz, amit róla hasonlatosan mondunk. Ő nem zúgó szél, sem tüzes nyelv, nem galamb, sem szent kenet. Ezek és a hozzájuk hasonló bibliai kifejezések alapján véve a kibeszélhetetlent öltöztetik emberi ruhába, hogy annál rendületlenebb legyen a hitvallás: „Hiszek Szentlélekben”.

Ha Szentlélek valóban örökkévaló (aminthogy örökkévaló), úgy végeredményben *mindazt vallanunk kell róla, amit egyáltalán vallunk az Atyáról és a Fiúról*. Tehát teremtő Isten, azaz nem teremtmény; láthatatlan, azaz test nélkül való; véghe-tetlen, azaz nem fér el semmiféle emberi gondolatban; továbbá mindentudó, mindenható, kormányzó, megtartó, és így tovább. Aki kevesebbet vagy többet lát benne, mint az Atyában és a Fiúban, még nem találkozhatott Szentlélekkel.

2. Miként vehetünk Szentlelket?

Miképpen részesülhetünk Szentlélek ajándékában? Miképpen szállhat reánk Szentlélek?

Bizonyos, hogy saját erőnkől semmiképpen. Amint nem gyűjthetjük zsákba a szelet, ugyanúgy nincs hatalmunk fölötte sem. Hiába határozzuk el, hogy mátol fogva birtokba vesszük. Erre nincs semmi lehetőségünk. Sem elképzelni nem tudhatjuk, sem elővarázsolni, még ha ezerszer finomabb lélekkel és tízezerszer élesebb elmével rendelkezünk is. Szentlélekben való részesülésünknek egyetlen *lehetősége a pünkösd-i csoda: a kitöltetés, a kettős tüzes nyelvek, a zúgó szél, az Úr re-ánk lehelése. Ő az, aki jön tőlem függetlenül. Nem tudom, hogy honnan és ho-gyan, csupán tapasztalom, hogy ellenállhatatlanul megrázza lelkem ablakait és aj-tait, s míg úgy vélem, hogy jól elzárkóztam előle, vagy egyáltalán semmi véleményen nincs róla, addig ő szívembe jön és hatalmába vesz. Úgy jön, hogy *birdettetik az evangélium, az Ige*, s eközben megragad Krisztus Lelke. Ilyen egészen emberi módon közli velünk Isten a maga Szentlelkét. Ige nélkül sohasem volt és nincs Szentlélek. Senki sem állíthatja, hogy őt Krisztus nélkül és Krisztusról szóló szentírási bizonyágtétel nélkül ragadta meg Istennek Lelke, s mintegy közvetlen kijelentést vett. Az ilyen Lélek nem Szentlélek, hanem a tévelygés lelke. Aki való-ban vett Szentlelket, nagyon jól tudja, hogy Szentlélek beszéde sohasem külön-bözik Krisztus beszédétől, vagy kéznél fekvőbb kifejezéssel élve: *az ő szava soha-sem különbözik és nem áll ellentétben a Szentírásban vett kijelentéssel*.*

Páratlan reformátori igazság: csak az az üzenet származik Szentlélektől, amely egyezik a Szentírás tanításával, és a Szentírás tanítása csak abban az esetben lehet helyesen értelmezett mennyei üzenet, amennyiben megegyezik Szentlélek bi-zonyágtételével. Következésképpen *Szentlelket venni annyit, mint tanításban részesül-ni*, Krisztus beszédét elfogadni, és magunkat reá bízni. Csodálatos módon Isten Szentlelke pecsételi meg, vagyis ő teszi hitelessé és erőssé bennünk az Ige üze-netét, és az Ige üzenetéből nyerünk Szentlelket. Szentlelket oltja meg mindenki, aki más útját-módját keresi a részesedésnek. Mindenesetre jól kell tudni, hogy

Isten *mindenkinek ajándékozza* a maga Szentlelkét. Nem kell keresni, nem kell előhozni, nem kell kitalálni, vagy létrehozni, hanem személyesen elfogadni. A hit döntésével dönteni kell mellette: „Hiszek Szentlélekben”. Így lesz ő a mi teremtőnk, kormányzónk és megtartónk, szabadító Urunk, bűnbocsátó és örök életet ajándékozó Istenünk.

3. Mit cselekszik velünk?

Nehéz rendszerbe foglalni a szívünknel mérhetetlenül nagyobb Szentlelket. Az Írás nem tanrendszer, hanem forrásvizet csobogtató kútforrás. Tehát alapjában véve képtelenség a maga egészében elmondani, hogy mit cselekszik Krisztus Szentlelke. Mi csak bizonyosságot teszünk róla, ki-kik a maga kegyelmi ajándékai szerint, és annyit és úgy, amennyit és ahogyan nyert. Ilyen korlátok között valljuk, hogy ő újjászült, velünk van, tanít, közösséget teremt, vezet, szabadokká tesz, és elpecsételi örök üdvösségünket.

Nem mi születünk újjá, nem mi térünk meg, hanem Isten Szentlelke öli meg őemberünket, és *ő teremti meg bennünk új emberünket*. Más kifejezéssel: Isten a maga gyermekeivé fogad. Újjászültő munkája végeredményben ugyanazt jelenti, ami Pál apostollal történt a damaszkuszi úton, a tékozló fiúval hazatéréskor, vagy a bűnös asszonnyal, amikor bocsánatot nyert. Egyszerre megváltozik minden! Szemétté és sárrá lesz a régi élet, hogy gazdagon kibontakozzék az új. Eddig távoliak, mostantól közeliek; eddig idegenek, jövevények, mostantól fiak és leányok; eddig Lélek nélküli szegények, mostantól Szentlélekkel teljes gazdagok; eddig halottak, mostantól élők; eddig sötétségben járók, mostantól világosság gyermekei. Az így újjáteremtett személyek tapasztalják, hogy Krisztus Lelke mindenkor *velünk van*. Nincs többé árvaság és magánosság, istennélküliség és magárahagyatottság, mert Krisztus Lelke kitöltetett az ígéretek szerint. Ezért *ő az ígért Lelke*. Szentlélek nélkül a hit számára elhagyott árvák a milliók is, míg Szentlélekkel megszakad az egyébként egyedülálló magánossága. *Ő közösséget teremt* egyfelől saját magával, másfelől az atyafiakkal. Nem véletlen, hogy az apostoli áldásban a Szentlélek „közösségéről” vesszük az üzenetet. Az ugyanazon Szentlélek bennünk lakozása szétszakíthatatlan szálakkal kapcsol egymáshoz. Ha sok baj van a gyülekezeti közösségekkel, a testvérek egymáshoz való viszonyával, az ellenségeskedésekkel, békétlenségekkel és háborúskodásokkal, ez mind annak a jele, hogy valahol a háborúságnak és tévelygésnek lelke férkőzött be Krisztus Lelke helyére.

A közösségteremtő Szentlélek *tanít* is. Nem a tanítók és professzorok, nem a lelkipásztorok és evangelizátorok, nem a katekéták és misszionáriusok tanítanak tehát, hanem a tanító Szentlélek. Ha van égető szükség, akkor minden tanító szolgálatban ez a fölismerés a legelső rendű. Aki úgy véli, hogy saját maga képes közvetíteni Szentlelket, végeredményben bármely kegyesség látszata alatt inkább megoltója, mint közvetítője, mivel abban a tudatban él, hogy isteni hatalommal rendelkezik. Tehát az egyházi szolgák sohasem többek, mint ami a víz-

nek a csatorna. Bizonyos, hogy csatornákon át jön, de az örök életre tápláló víz mennyei forrásból ered.

Krisztus Lelke tanít az Igének mind elmondására, mind befogadására, mind megtartására; ő tanít arra, hogy mi a jó, és mi a rossz; mi az, ami szabad, és ami nem szabad; mi az, ami épít, és ami rombol. Röviden ő tanít meg mindarra, ami valóban Isten akarata önmagáról, a világról és saját magunkról.

De Krisztus Lelke nemcsak tanít, hanem egyben *vezérel* is, mégpedig ténylegesen. Az úgynevezett oxfordi csoportmozgalom tagjai, akárcsak újabban a CE-sek gyakran tettek bizonyosságot arról, hogy miképpen beszél hozzájuk Isten Szentlelke. Csendesórájuk idején tollat és papírt vettek elő, és leírták a nyert vezetést. Ennek a mozgalomnak többféle túlzása és téves megfogalmazása van, de épp túlzásával figyelmeztet arra, hogy mennyire valóságosan kell elfogadnunk a Szentlélek vezetését. Valakik csak rábízák magukat, föltétlenül tényleges vezetőre támaszkodnak, akivel diadalmasan haladhatnak át életen és halálon, egészségen és betegségen, derűs és borús napokon. Szükségképpen vége szakad a tanácsatlanságnak. Minél több tévelygés tapasztalható a magánéletben és az egyház múltjában-jelenében, mindez annak a jele, hogy vagy a magunk lelkére, vagy másnak a lelkére támaszkodtunk, nem pedig Krisztus Lelkének a vezetésére.

Krisztus Lelkének tanítása és vezetése alatt valóra válik az ige ígérete: Ahol az Úrnak Lelke, ott a *szabadság*. Szabadokká tesz az egyetlen igazi szolgaságtól: a bűn és a halál szolgaságától. Nem mintha többé nem vétkeznénk. Ilyet csak öncsalással állíthatunk. De szabadokká tesz úgy, hogy megpecsételi szívünkben a bűnbocsánatot és Krisztus váltságát. Szabadok vagyunk büntől és büntetéstől, ítélettől és kárhozattól. Szabadokká tesz egyszersmind a terméketlenségtől és a gyümölcs- telenségtől, vagyis a hálátlanságtól. Kegyelmesen megcselekszi, hogy mostantól fogva szabadon szolgáljunk, szabadon engedelmeskedjünk az ő akaratának, és ez az, amit *megszentelődésnek* szoktunk nevezni. Szabadon szolgálunk egyéni életünkben, családjunkban, iparunkban és kereskedésünkben, lelkési hivatalunkban és tanulószobánkban, konyhánkban és gyári műhelyünkben. Ilyen messzemenő gyakorlati következménye van annak, Isten Lelke szabaddá tesz minket.

Végül Istennek Lelke azt cselekszi velünk, hogy *bizonyosakká tesz az örök élet felől*. Ezért ő a mi „örökségünknek záloga”. Meglátatja, hogy nem hatvan- hetven-nyolcvan-kilencven évre teremtettünk, hanem hogy örökkön örökké megváltó Urunkkal éljünk, és őt magasztaljuk.

4. Jövel, Szentlélek Isten

Ahhoz, hogy Krisztus Szentlelke cselekedjék velünk, naponta kérnünk kell az ő ajándékát. Naponta imádkoznunk kell: *Jövel, Szentlélek Isten, töltsd be szívünket épen...* Nem mintha aláhozhatnánk imádságunkkal, hanem azért, mert Szentlélekért mondott könyörgés hozzátartozik a vezetése alatt járó gyermekek életéhez. Nem úgy van, hogy egy meghatározott alkalommal egyszer s mindenkorra ajándékozza magát, hanem szüntelen esedezéssel újra meg újra kitöltetéséért

kell imádkoznunk. Róla sohasem mondhatjuk, hogy eljött, hanem *mindig jön*, mindig adatik, mindig kitöltetik. Ha kérjük, akkor hatása növekedik bennünk. Ha nem kérjük, ez megfogyatkozik, vagy éppen el is távozhat tőlünk. Ez a keresztyén élet természete. A kitöltetésért imádkozó lelkek valósággal elnyerik Isten Szentlelkének ajándékát, mert nem lehetnek meddő imádságok.

A kitöltetés után kettős feladat hárul ránk: először *bizonyoságot tenni róla*, másodsor *engedelmeskedni neki*. Bizonyoságot teszünk róla, amikor elbeszéljük az ő újjászülő hatalmát, jelenlétét és közösségteremtő művét, tanítását és vezetését, szabadítását és üdvözítését. Bizonyoságot teszünk róla, amikor tiszteljük és imádjuk kultikus istentiszteletünkkel és egyéni kegyességünkkel, zsoltáréneklésünkkel és imádkozásunkkal, hitünkkel és reménységünkkel. Szükséges, hogy egész életünk bizonyoságtétellé alakuljon át, s így félreérthetetlenül az Atya gyermekei és a Fiú megváltottjai legyünk.

A bizonyoságtételnek pedig gyakorlattá kell válnia, azaz engedelmeskednünk kell kicsiny és nagy dolgokban egyaránt. Hadd látszódjék magatartásunkon, hogy van vigasztaló Szentlelkünk, aki nélkül engedetlenségben hányódnánk vigasztalanul. Az engedmesség azt jelenti, hogy mindazt, *amiről bizonyoságot tesztek, valóban élem is*. Tehát a közösségről nemcsak beszélek, hanem gyakorolom; a tanítást nemcsak hallgatom és hirdetem, hanem valóra váltom; a vezetésről nemcsak jegyzeteket készítek, hanem a kijelölt úton elindulok; a szabadságról nemcsak bizonyoságot tesztek, hanem naponta megújuló üdvbizonyossággal élem; az örök élettel nemcsak másokat vigasztalok, hanem rendületlenül hiszem. Mindezt pedig az egyetlen Anyaszentegyházban, az örök életre elválasztott hívek seregében.

Ezt jelenti, hogy az apostolokkal, a reformátorokkal és hitben őseinkkel valljuk: „Hiszek Szentlélekben”. Ennek a hitnek megmaradásáért és növekedéséért imádkozunk, amikor énekeljük: *Jövel, Szentlélek Úristen, töltsd be szívünket épen...*

* * *

Az egy esztendeje elhunyt D. dr. Tőkés István (1917–2016) újszövetséges professzor úgy magyarázta a Szentírást, mint az egyház szolgálatára elkötelezett exegeta, aki a hitvallások és a reformációi iratok fundamentumán áll. Erről tanúskodik ez a személyes hangvételi előadása is, amelyben arról beszél, hogy mit jelent ezt vallani: „Hiszek Szentlélekben”.

Kulcsszavak: Szentlélekbe vetett hit, apostoli hitvallás.

D. dr. István Tőkés (1917–2016), professor of New Testament, explained the Holy Scriptures as an exegete committed to serving the church, staying on the fundament of the writings of the Reformation. A witness to this attitude is this short personal notice in which he clarifies the meaning of ‘I believe in the Holy Spirit’.

Keywords: belief in the Holy Spirit, Credo.